

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 6 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Науризбаева Нуржамал Қудайбергенова

TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR 14-22

Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich

DUNGANSHUNOSLIK TADQIQOTLARI TARIXSHUNOSLIGI (1990-2023) 23-34

Бобожонова Феруза Хаятовна

СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ДАВРИДА ҚҲЙИ ВА ҲРТА ЗАРАФШОН ВОҲАСИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ 35-40

Halimov Tal'at

XX ASRNING 20-30 YILLARIDAGI QULOQLASHTIRISH SIYOSATI VA UNING SALBIY OQIBATLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA) 41-45

Ilhomov Ziyovutdin Adxamovich, Shukurov Rustam Jo'raqulovich

ALEKSANDR BEKOVICH-CHERKASSKIY EKSPEDITSIYASINING BA'ZI TAFSILOTLARI: EKSPEDITSIYANING BOSHLANISHI 46-54

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

MA'RIFATPARVARLARNING MATONATLI AYOLI XAYRINISO MAJIDXONOVA (1905-1937) HAYOTI VA FAOLIYATIGA CHIZGILAR 55-59

Жайнаров Обиджон Ҳамид Ҳғли

XX АСР 20-ЙИЛЛАРИДА ҲЗБЕКИСТОНДА АДВОКАТУРА ТИЗИМИДАГИ ҲЗГАРИШЛАР (ФАРФОНА ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА) 60-64

Toshpo'latov Mamadali Zaynidin o'g'li

NUROTA TUMANI YOSHLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH YUZASIDAN AMALGA OSHIRILGAN CHORA-TADBIRLARNING TARIXIY TAHLILI (2017-2024) 65-73

Umarov Baxtishod

SOMONIYLAR DAVRIDA BUXORODA ILM-FAN RIVOJI (TARIX VA TIBBIYOT MISOLIDA).. 74-79

Йўлдошев Салимжон Валиевич

ИНТЕГРАЦИЯЛАШУВ ЖАРАЁНЛАРИ ВА ХАЛҚ ҲЙИНЛАРИ 80-85

Askarov Azimjon Odiljon o'g'li

O'RTA OSIYODAGI ANGLIYA-ROSSIYA RAQOBATINING TARIXIY KONTEKSTI VA KATTA O'YIN SIYOSATINING VUJUDGA KELISHI 86-91

Eshchanov Hurmat Matnazarovich

O'ZBEKISTON HUDUDI BRONZA DAVRIDA TOPOGRAFIK XUSUSIYATLARNI ETNIK JARAYONLARI KARTOGRAFIYASI..... 92-95

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

O'ZBEKISTONDA AHOLI MIGRATSIYASI VA UNGA TA'SIR ETGAN IJTIMOYIYQIQTISODIY

OMILLAR	96-100
<i>Raimov Mamasoat Safar o'g'li</i> ESKI TERMIZ HAQIDA TARIXIY MA'LUMOTLAR	101-105
<i>Usmanov Jahongir Xo'jaqulovich</i> MARKAZIY OSIYO TARIXSHUNOSLIGIDA ILK ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI	106-109
<i>Usmanova Inobat Ibragimovna</i> PROCESSES OF GEOGRAPHICAL LOCATION OF THE IRON AGE POPULATION OF UZBEKISTAN	110-115
<i>Bekmirzayev Islomjon Ibrohim o'g'li</i> O'RTA G'OVASOY HUDUDI QADIMGI DAVR AHOLI TURAR-JOYLARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	116-120
<i>Gadoyev Dadaxon Xayrulloevich</i> BUXORDAGI "MASJIDI BALAND" MASJIDI QURILISHI VA TARIXI	121-125
<i>Rajabova Sabohat Bobirovna</i> IQTISODIY HAYOTDA TADBIRKOR AYOLLARNING TUTGAN O'RNI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	126-132
<i>Aloxunov Alisher Ahmadjonovich</i> ARXELOGIYADA GEOGRAFIK AXBOROT TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING ASOSIY IMKONIYATLARI XUSUSIDA	133-138
<i>Sharopov Saidusmon Saidaxmadovich</i> XIX ASR OXIRI VA XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGINING JANUBISHARQIY HUDUDI SHAHARLARI, XUSUSAN QARSHI, SHAHRISABZ VA KITOB SHAHARLARINI RUS TARIXCHILARI ASARLARIDA YORITILISHI	139-144
<i>Axmedova Gulchehra O'skinovna</i> SHEROBOD VOHASI NOMODDIY MADANIYATI DURDONALARI	145-149
<i>Abduraximov Husniddin</i> O'ZBEKISTON VA AVSTRIYA RESPUBLIKASI O'RTASIDA INVESTITSIYAVIY, HUQUQIY HAMDA ILM-FAN SOHASIDA HAMKORLIKNING MUSTAHKAMLANISHI	150-158
<i>Turopova Mohidil Turdiyevna</i> O'ZBEKISTON JUNUBIY HUDUDLARI TOPONIMIKASINING TABIAT BILAN BOG'LIQLIGI VA URF-ODATLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	159-163
<i>Annayeva Zarifa Musurmonqulovna</i> EKOLOGIK HOLATNI BARQARORLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	164-168
<i>Ahmadov Xurshid San'atovich</i> "CHIG'ATOY IMLOSI" VA MILLIY ZIYOLILAR	169-175
<i>Axmadova Nafisa Axmad qizi</i> O'ZBEKISTON VA GERMANIYA MADANIY ALOQALARINING RIVOJLANISHI	176-179

<i>Жумаева Шоҳида Чориевна</i> МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	180-186
<i>Elmuratova Umida Farxadovna</i> TA'LIM IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHNING GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI	187-191
<i>Nazarov Otabek Muzrobovich</i> XX ASRNING 80-YILLARI QATAG'ONLIK SIYOSATINING SURXONDARYODAGI IJTIMOYIY- IQTISODIY JARAYONLARGA TA'SIRI	192-197
<i>Kupaysinov Ismoyiljon Ahmadjanovich</i> 1950-1990 YILLARDA ANDIJON OBLASTI JAMOAT TRANSPORTI FAOLIYATI VA UNDAGI AYRIM MUAOMMOLARNI MATBUOTDA YORITISHI ("KOMMUNIST" GAZETASI MATERIALLARI MISOLIDA)	198-202
<i>Oripova Laylo Zafarovna</i> O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI FAOLIYATI TARIXIGA NAZAR	203-207
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Magsud Azad Guliyev</i> OZARBAYJONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISH: SO'ROQ NATIJALARINI TAHLIL QILISH	208-214
<i>Глазова Марина Викторовна</i> ВКЛАД «ЗЕЛЕНОВОГО» УЧЁТА В ФИНАНСОВОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ В УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ КОМПАНИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	215-231
<i>Oratov Jaxongir Jurayevich</i> RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI VAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR	232-238
<i>Шадиева Дилдора Хамидовна</i> БАНК СОҲАСИГА РАҚАМЛАШТИРИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ ТАЪСИР	239-243
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> TURISTIK KORXONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RAQOBATBARDOSHLIGINI VAHOLASH	244-255
<i>Sattarov Umirzoq Normengovich</i> MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TRANSFORMATSIYALASH JARAYONI... ..	256-262
<i>Хамдамов Шавкат Комилович</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА И БОРЬБА С БЕДНОСТЬЮ: СТРАТЕГИИ ФИНАНСИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	263-267
<i>Хайитов Жамшид Холвоевич</i> ИҚТИСОДИЁТДА ОБОДОНЛАШТИРИШ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ДАВР ТАЛАБИ	268-272
<i>Xurramov Azamat Fayzullayevich</i> BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA UY XO'JALIGI SEKTORINING O'RNI VA AHAMIYATI	273-278

Алимханова Нигора Алимхановна
 ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИДА ТАҲЛИЛИЙ АМАЛЛАРНИ ҚЎЛАШ 279-287

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Жумаев Ойбек Маратович
 О‘ЗБЕКИСТОНДА КАМБАГ‘АЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ДИНАМИКАСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЙOSIY
 ИНАТЛАРИ 288-296

Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна
 ХОЖА АҲРОР ТАЪЛИМОТИДА ИНСОНИЙ ҲАҚИҚАТ МАСАЛАСИ 297-302

Хайридинов Аббосхон Анварович
 ҒАРБ МАДАНИЯТИНИ ОММАЛАШИШИГА ИЧКИ ОМИЛЛАР ТАЪСИРИ 303-311

Мухамеджанова Лалихон
 АХЛОҚНИНГ ЖАМИЯТДАГИ ТРАНСФОРМАЦИОН ВА БАРҚАРОРЛАШТИРУВЧИ
 ФУНКЦИЯЛАРИ 312-317

То‘ева Муҳаййо Шuhrat qizi
 О‘ЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASINING YANGILANISH JARAYONIDA XOTINQIZLAR INNOVATSION
 ТАФАККУРИНИ OSHIRISH VA FAOLLASHUVI BORASIDAGI SIYOSATI:UMUMNAZARIY
 ТАHLILLAR..... 318-322

Ro‘zimurodov Siroj Madatovich
 OILANING IJTIMOIIY-IQTISODIY MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISHDA MA’NAVIY-
 AXLOQIY TARBIYANING TA’SIRI 323-326

Ravshanov Ulug'bek Rahbarovich
 AXBOROT GLOBALLASHUVI SHAROITIDA YOSHLARDA MILLIY O‘ZLIKNI TARBIYALASH
 MASALALARI 327-332

Allayarova Marxabo Mavlanovna
 SHAXS BADIY IJODINI SHAKLLANTIRISHNING ESTETIK MUAMMOLARI VA
 MA’NAVIYAT 333-337

Хашимов Шерахон Жўрахонович
 ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚАРО ИМИДЖИНИНГ ЮКСАЛИШИДА ТИББИЁТ ТУРИЗМИНИНГ
 ТУТГАН ЎРНИ..... 338-342

Soatov Rasul Muxitdinovich
 BOBORANIM MASHRAV HAYOTI VA IJODIDA TASAVVUFGA DOIR QARASHLAR
 TAHLILI 343-348

Ashurov Navfal Burxonjon o‘g‘li
 MOVAROUNNAHR MIQYOSIDA NASAF SHAHRINING ILMIIY-MADANIY ASOSLARI 349-352

Ўразалиева Гулшада Бекнўлатовна
 ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ - ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИНИНГ УСТУВОР
 ЙЎНАЛИШИ 353-358

Xudaynazarov Samad Xudayberdiyevich, Turgunov Azim Turgunovich
 JAMIYATNING MA’NAVIY - IJTIMOIIY RIVOJLANISHIDA O‘ZBEK XALQI MILLIY
 QADRIYATLARINING O‘RNI 359-364

<i>Suvanov Ilhom Abdixalilovich</i> AXBOROT-MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHDA MILLATLARARO TOTUVLIK VA DINIY BAG'RIKENGLIKNI TA'MINLASHNING AHAMIYATI	365-371
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> SHARQ ALLOMALARI ASARLARIDA OILA VA TARBIYA MASALALARI	372-376
<i>Kayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING JAMIYAT VA IJTIMOYIY TARAQQIYOT TO'G'RISIDAGI QARASHLARI	377-381
<i>G'ulomov Obid G'ayratovich</i> YOSHLAR MA'NAVIY KAMOLOTIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY-MADANIY OMILLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	382-385
<i>Панжиев Сухроб</i> ГЛОБАЛЛАШУВ ВА ҒОЯВИЙ ТАҲДИДЛАР ДАВРИДА ҲАҚИҚАТ ТУШУНЧАСИНИНГ АҲАМИЯТИ	386-391
<i>Matnazarova Muhayyo Axmetjanovna, Azimova Charos Azamatovna</i> “ETNOS”, “MILLAT” TUSHUNCHALARINING MAZMUN-MOHİYATI VA ULARNING ILMIY- NAZARIY TAHLILI	392-398
<i>Amanov Alisher Kaxramonovich</i> VAQTNILMIY JIHATDAN TAHLIL QILISH HAMDA UNI FALSAFIY VA MADANIY NUQTAI NAZARDAN O'RGANISH	399-404
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Пайзибаева Мадинахон Собиржон қизи</i> БРИТАНИЯ ХАЛҚ ЭРТАКЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА КЕЛЬТ МИФОЛОГИЯСИНИНГ ТАЪСИРИ ВА ЎРНИ	405-409
<i>Tevosyan Gayane Arturovna</i> O'ZBEK VA RUS TILI GRAMMATIKASINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI	410-417
<i>Boynazarov Islom Abduxalimovich</i> INGLIZ TILIDAGI FALSAFIY TERMINLARDA SINONIMIYA HODISASI	418-421
<i>Bahriddinova Yulduzxon Bahriddin qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI BOTANIK TERMINLARNING NOMINATIV TAHLILI VA BINAR NOMLANISHI	422-426
<i>Javliyev Mansurbek Odil o'g'li</i> KONSEPT TUSHUNCHASINING HOZIRGI ZAMON LINGVISTIKASIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	427-431
<i>Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich</i> PARALLEL KORPUSLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	432-436
<i>Rahimova Shahnoza Palvannozirovna</i> INGLIZ TILIDAGI IBORALARNI O'RGANISHDA TARJIMA MUAMMOLARI	437-442
<i>Muhamadiyev Timur Urazovich</i> INGLIZ TILIDAGI OAVDA OMMAVIYLASHMAGAN IBORALARDAN FOYDALANISH	443-446

<i>Панжиева Насиба Нармахматовна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ	447-451
<i>Умирова Дилфуза Суюновна, Асадов Шухрат</i> ОБРАЗОВАНИЕ ЯВЛЯЕТСЯ НЕОТЪЕМЛЕМОЙ И НЕПРЕРЫВНОЙ ЧАСТЬЮ ПРАВ И ИНТЕРЕСОВ ЧЕЛОВЕКА	452-456
<i>Ибрагимова Мохира Муратовна</i> ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПСИХОЛОГИЗМ И ЕГО ФУНКЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ВИРДЖИНИИ ВУЛЬФ	457-464
<i>Тойчиева Насибахон Суранбаевна, Ткебучава Ирина Георгиевна, Темирова Шоира Гайбуллаевна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ ЛИНГВИСТИКИ	465-477
<i>Nurimova Diyora</i> LIRIK DISKURS VA UNING MOHIYATI	478-482
<i>Axmadjonova Mohinur Iqboljon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA NUTQ AKTLARINING SEMANTIK TUZILISH TAHLILI	483-491
<i>Jumanazarov Shukurali Tashmamatovich</i> KORPUS TUZISH TEXNOLOGIYASI.....	492-495
<i>Samadova Oydin Ilxomjon qizi</i> FRAZEOLOGIK BIRLIK TUSHUNCHASI HAMDA UNING QO'LLANILISHI	496-500
<i>Xatrayeva Rano Rajabovna</i> XX ASR INGLIZ ILMIY FANTASTIKASINI TARJIMA QILISH XUSUSIYATLARI	501-505
<i>Ermatov Ixtiyor, Mamatqulov Azizbek</i> A.HOJIYEVNING TERMINOLOGIK LUG'ATLARI XUSUSIDA	506-510
<i>Muxtorova Moxlaroyim</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TANBEH BERISHNI BILDIRUVCHI BIRLIKLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	511-517
<i>Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Aliqulova Rohila</i> O'SIMLIK NOMLARI BILAN BOG'LIQ TARBIYAGA OID MAQOL VA MATALLARNING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	518-521
<i>Носирова Мубина Олимовна</i> СПЕЦИФИКА ОТРАЖЕНИЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИХ ПОСЛОВИЦ В СЛОВАРЯХ РАЗНОСИСТЕМНЫХ ЯЗЫКОВ	522-528
<i>Xasanov Zafar Baxtiyorovich</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA SPORT ATAMALARINI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI	529-534
<i>Рахматов Бекзод Уктам угли</i> СОЦИАЛЬНО-ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПОНЯТИЯ «УЧИТЕЛЬ»	535-539

Yaxyoyev Fayzullo muhammadsoli o'g'li
XX ASRNING IKKINCHI YARMIDA ALISHER NAVOIY LIRIKASIGA DOIR MATNSHUNOSLIK
BILAN BOG'LIQ TALQINLAR..... 540-546

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
KORPUS TURLARINING LINGVISTIKA SOHASINI TARAQQIY ETTIRISHDAGI
AHAMIYATI 547-551

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович
МАЪНАВИЙ ЗИЁН КОМПЕНСАЦИЯСИ МИҚДОРНИ АНИҚЛАШНИНГ НАЗАРИЙ ВА
АМАЛИЙ MASALALARI 552-559

Fayzullayev Aslbek Ulug'bek o'g'li
MULKNI QASDDAN NOBUD QILISH YOKI UNGA ZARAR YETKAZISH UCHUN JINOIY
JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 560-564

Элмуродов Ҳусан Элмуродович
МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ СОҲАСИДА ЎҚУВДАН ҲАМДА БИЛИМ ВА
КЎНИКМАЛАРИ ТЕКШИРУВДАН ЎТМАГАНДА ИШДАН ЧЕТЛАШТИРИШ..... 565-572

Аслонова Лайло Олимовна
ИЛМИЙ ХОДИМЛАР ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИНИ БЕЛГИЛАШНИНГ АЙРИМ
MASALALARI 573-583

Файзиева Гулрух Мухаммади кизи
НЕКОТОРЫЕ ПОНЯТИЯ В СФЕРЕ ГАРАНТИИ ПРАВО НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ
ЖИЛИЩА 584-588

Ибрагимова Сабина Эркиновна
К ВОПРОСУ О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ В СФЕРЕ
ДОСУДЕБНОГО УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН..... 589-593

Tosheva Maftuna Anvar qizi
AXLOQQA QARSHI JINOYATLARNING JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI 594-600

Халилов Дониёр Нортажиевич
КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРАВ И
СВОБОД В СОЦИАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕ 601-607

Файзуллаева Нигорахон Равшановна
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
КУЛЬТУРНОГО ПРАВА 608-618

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi
OLIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM DASTURLARINI LOYIHALASHTIRISH ASOSIDA PEDAGOGIK
TA'LIM METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI 619-626

Ubaydullaeva Jamila Hurramovna
DARS TURLARI VA DARSNI REJALASHTIRISHGA NISBATAN YONDOSHUVLAR 627-631

- Ro'ziyeva Nazira Yodgorovna, Panjjeva O'g'ilshod Baxodir qizi, Jo'raev Baxodir Norbo'tayevich*
O'QUVCHILARGA TABIATNI ASRASH VA EZOZLASHNI "YASHIL MAKON" MILLIY
TEKNOLOGIYA LOYIHASI ASOSIDA AMALIY ANJUMANLAR ORQALI OLIB BORISH 632-640
- Юлдошев Рустам Дилшод угли*
РОЛЬ ПРАГМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ИЗУЧЕНИИ ЯЗЫКА И КОММУНИКАТИВНОМ
ПРОЦЕССЕ 641-645
- Razzakov Baxrom Abdug'afurovich*
BO'LAJAK MUHANDISLAR UCHUN OG'ZAKI MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH:
INGLIZ TILI DARSLARIDA TRANSPORT TERMINOLOGIYASINI
O'RGANISHGA MISOLIDA..... 646-650
- Salimova Shahlo Sayfulloyevna*
TA'LIM TIZIMIDA XAVFSIZ MUHITNI YARATISH MUAMMO VA ISTIQBOLLARI 651-656
- Kuchkarova Arofathon*
MATEMATIKA DARSLARIDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH
(GEOGEBRA DASTURI MISOLIDA) 657-661
- Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna*
YOZISH BO'YICHA KO'RSATMALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY AMERIKA
INGLIZ TILI KORPUSINING (COCA) ROLI 662-669
- Sharifov Muxriddin Kamoladdin o'g'li*
PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA MAXSUS FANLARNI O'QITISH
ISTIQBOLLARI 670-675
- Saidova Surayyo Yarqulovna*
NOFILOGIK TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI O'QISH KOMPETENSIYASINI
RIVOJLANTIRISHDA SOHAVIY MATNLAR XUSUSIYATLARI VA MATN TANLASH
TAMOYILLARI 676-686
- Djalolov Furqat Fattohovich*
UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA INGLIZ TILI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH
VA SIFATINI YAXSHILASH YO'LLARI 687-691
- Niyazova Minara Baxramovna*
TEKNIKA OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI FRANSUZ TILIGA QIZIQTIRISHNING
O'ZIGA XOS JIHATLARI..... 692-697
- Amrillayev Husniddin Ashrab o'g'li*
OLIY TA'LIMDA VIRTUAL LABORATORIYALARDAN O'QUV JARAYONIDA FOYDALANISHNING
PEDAGOGIK JIHATLARI 698-702
- Boboyeva Zarifa Jahonqulovna*
SPORT TAYYORGARLIK JARAYONLARINING ADAPTIV MEXANIZMLARI..... 703-708
- O'rozov Shahobiddin Ziyadullayevich*
AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA DAVLATNI BOSHQARISH TAMOIYILLARI..... 709-713
- Muxtshamova Parvina Zahitovna*
ESL DARSLARIDA HAQIQIY MATERIALLARDAN FOYDALANISH 714-716

Received: 20 May 2024
Accepted: 30 May 2024
Published: 19 June 2024

Article / Original Paper

COVERAGE OF THE CITIES OF THE SOUTH-EAST REGION OF BUKHARA EMIRATE IN THE END OF THE XIX CENTURY AND THE BEGINNING OF THE XX CENTURY, ESPECIALLY THE CITIES OF KARSHI, SHAHRISABZ, AND THE CITIES OF THE BOOK, IN THE WORKS OF RUSSIAN HISTORIANS

Sharopov Saidusmon Saidakhmadovich,

Termiz State University Department of "World History", senior teacher.

Abstract. This article provides information on the socio-economic and political life of the cities of Karshi, Shahrisabz, and Kitab in the southeastern regions of the Bukhara emirate. It also provides information on their administrative-territorial management, geographical location, and population.

Key words: Karshi, Shahrisabz, Kitab, A.L. Kun, N.V. Khanikov, I.D. Logofet, B.K. The cities of Meyendorf, Shahrisabz, Kitab, Yakkabog, Karshi, Sherabad, Boysun, Bibi-Khalifa, Guzar.

XIX ASR OXIRI VA XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGINING JANUBI-SHARQIY HUDUDI SHAHARLARI, XUSUSAN QARSHI, SHAHRISABZ VA KITOB SHAHARLARINI RUS TARIXCHILARI ASARLARIDA YORITILISHI

Sharopov Saidusmon Saidaxmadovich,

TerDU Jahon tarixi kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Buxoro amirligining janubi-sharqiy hududlaridagi Qarshi, Shahrisabz, Kitob shaharlaridagi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy hayotiga oid ma'lumotlar keltiriladi. Shuningdek ularning ma'muriy-hududiy boshqariluvini, geografik joylashuvi, aholisi to'g'risida ma'lumotlar keltiriladi.

Kalit so'zlari: Qarshi, Shahrisabz, Kitob, A.L. Kun, N.V. Xanikov, I.D. Logofet, B.K. Meyendorf, Shahrisabz, Kitob, Yakkabog', Qarshi, Sherobod, Boysun shaharlari, Bibi-xalifa, Guzar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I6Y2024N21>

Kirish. Ushbu manbalarda Buxoro amirligining janubi-sharqiy hududlarida joylashgan Qarshi, Kitob, Shahrisabz shaharlari tarixiga oid muhim qiziqarli manbalar berilgan. Ularda ushbu shaharlarning tuzilishi va shakllanishi tarixiga va ijtimoiy-iqtisodiy holati va tarixiy geografik jihatdan rivojlanishining muhim xususiyatlariga ahamiyat berganlar. Rus tarixchi olimlari va tadqiqotchilarining ilmiy tadqiqotlarida asosan geografik joylashuvi iqtisodiy ahamiyati, shuningdek strategik xususiyatlari to'g'risida ham alohida to'xtalishganlar. Rus tarixchi olimlar asosiy e'tiborlarini Buxoro amirligini qanday holatda istilo qilish mumkinligini, qo'shinni qanday yo'llardan olib borish va joylashtirish mumkinligini ushbu shaharlarga olib boradigan yo'llarning kengligi, tekisligi, qaysi hududlarga borib tutashishi

hamda shaharlarning qo'riqlash tizimi va xususiyatlari haqida aniq ma'lumotlarni qoldirganlar[1;140].

Logofet Akbai-Juma dovonining balandligi 7000 fut bo'lib, Samarqand viloyatidagi Panjinetdan Buxoro shahri bo'lgan Shahrisabzga bo'lgan erlarni tutashtiradi. Bu yo'l notekis va yaxshi tekislanmagan. Qish faslida yopib qo'yiladi.

SAR'-Paros' dovoni balandligi 7000 fut Samarqand viloyatidan PANjinetdan Buxoro shaharlari Shahrisabzga olib boradi va bu yo'l ham notekis. Bu yo'llarning barchasi shimoliy hududlardagi yo'llar bo'lib, to'laligicha ochiq ham hech qanday chegara to'siqlar yo'q. Shuningdek, Amudaryo orqali keladigan kechuv savdo yo'llarini va ushbu hududda o'tadigan chegara yerlarini ham aholisi va joylashish xususiyatlarini tasvirlab beradi. Jumladan Panj va Amudaryo oqimidagi yerlardan Afg'on qirg'oqlarigacha bo'lgan joylarda Xazar qabilasi, Panj bo'ylarida Va Amudaryo bo'ylarida Turkmanlar, Parxar va Saroy vodiysigacha bo'lgan erlarda o'troq holda yashaydilar. Ayvaj atrofida va quyi qismida Turkmanlar yashashadi. Patta-kesardan Oq-qumgacha va boshqa shu erga tutash hududlar atrofidagi erlar to'laligicha cho'lliklardan iborat. Kitob shahri qadimiy shahar bo'lib, X asr manbalarida ham aks etgan. Kitob shahri XIX asrda 14 ta guzardan iborat bo'lib, ushbu guzarlar 1.Kuloli 2.Xoja 3.Havzi mardon 4.Sarasiya 5.Jui Xaltak 6. Kunchiqar. 7. Tegi Oq saroy 8. Sari bozor. 9.Mo'in digrezi. 10. Qozi 11. Qo'sh xona 12.Chokar. 13.Charmgari 14. Kitob aholi yashaydigan markazlaridan iborat bo'lgan. Bu barcha guzarlarda 4000 ga yaqin uylar bor, agar har bir xonadonda 5 tadan odam yashaydi deb hisoblasa unda 20000 kishi chiqadi. Guzarlarda 64 ta masjid va bir nechta jome' masjidleri ham bor. Shuningdek 6 ta madrasa bo'lib, Shularning eng qadimgisi 90 yil avval Beknazarbek tomonidan qurilgan, ikkita hammom ham bo'lib u ham Bobobekning mulki hisoblanadi. 7 ta karvonsaroy, bir nechta tegirmon bor. Deyarli barcha masjidlarda bittadan maktab bor va har bir guzarda bittadan Bibi xalifa bor. Shahar chim devoridan holi tarzda devorlar bilan o'ralgan bo'lib uning 5 ta darvozasi bor. 1. Kunchiqar 2.Charmgar 3.Qushxona 4. Qalmoq 5.Ark[2;54].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Buxoro amirligining XVIII-asr oxiri va XX-asr boshlarida Buxoro amirligining xususan Janubi-sharqiy hududi shaharlarini jumladan Qarshi, Shahrisabz va Kitob shaharlarini tarixi Mahalliy aholi orasidan yetishib chiqqan tarixchilardan tashqari mustamlakachi rus tarixchilarining, zobitlarining turli maqsadlarda olib borgan tadqiqotlarida yoritilgan. Jumladan Shahrisabz va Kitob shaharlari tarixi ham rus tarixchi olimlari va zobitlarining ilmiy tadqiqotlarida Jumladan A.L.Kunning "Очерки Шагрисабзского бекства" асариди, Н.А. Маевнинг "Материалы для статистики Туркестанского края".(Выпуск с Петербург. 1879) nomli asarida, N.V.Xanikovning "Описание Бухарского ханство" nomli asarida, I.D. Logofetning "Бухарское ханство под русским протекторатом"(Т-И. СПб., 1911) nomli asarida, P.P. Shubinskiyning "Очерки Бухары" (Исторический вестник. — СПб.1892. № 6-10.) nomli asarida, Gubarevich-Radobilskiyning "Экономический очерк Бухары и Туниса" (СПб.: Б.И., 1905) nomli asarida, R.Yu. Rojenitsaning "Поездка в Южную и Среднюю Бухару" (Известия ТОИРГО. Т. 54. — Т., 1908.) nomli asarida, I.D. Logofet Страна бесправия (SPb.,1909)ning asarida, I.D. Logofetning "Бухарское ханство под протекторатом России" (В 2-х т.-СПб.,1911;) nomli asarida, I.D. Logofetning "В горах и на равнинах Бухары" (СПб.: Б.И., 1913) nomli asarida, В.К. Мейендорф "Путешествие из Оренбурга в Бухару"(— М., 1975. Перевод Е.К.Бедра) nomli asarlarida Shahrisabz va Kitob shaharlari jumladan Buxoro amirligining bir qator shaharlari haqida muhim ma'lumotlar beradi. Ushbu

ma'lumotlarda amirlikning iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va geografik, geodezistik xususiyatlariga va boshqa jihatlariga e'tibor berilgan. Buxoro amirligining janubiy-sharqiy shaharlarida madaniy taraqqiyot ma'lum bir davr rivojida o'zining murakkab ziddiyatli bosqichini bosib o'tgan bo'lsa-da, XVIII asr oxiri XX asr boshlarida o'ziga xos ijobiy natijalarga ham erishdi. Shaharlar ijtimoiy-iqtisodiy sohaning rivojiga qarab o'zining madaniy taraqqiyotida ham o'sha davr siyosiy vaziyati ta'sirida ma'lum bir ijobiy ko'rinishlarni o'zida aks ettirdi.

Muhokama. Shuningdek, mashhur Shahrisabzni himoya qiluvchi Chimqal'adan tashqari shaharning ichki qal'alari mavjud bo'lib, shaharga beshta asosiy Kunchiqora, Charmgir, Qo'shxona, Qalmoq hamda Ark darvozalari orqali kirib kelgan.

Kitob va Shahrisabz shaharlari to'liq bog'zorlarga aylantirilib, shaharning ichki va tashqi qismi maxsus gulzorlarga aylantirildi va shu tufayli Shahrisabz shahri tarixda "Ko'klam shahar" deb yuritildi. Mahalliy aholining asosiy qismi hovlilarda olmazorlar, maxsus bodomzorlar, gulzorlar tashkil etilib, ular ancha moddiy jihatdan yaxshi turmush kechirganlar. O'sha davrda shahar aholisi quyidagi turlarga bo'lingan, ya'ni bug'doy bilan savdo qiluvchi, sholi bilan savdo qiluvchi hamda hunarmandchilik mahsulotlari bilan savdo qiluvchi aholiga bo'linib, ular asosan turmush darajasi moddiy jihatdan ancha yaxshi edi.

Kitob shahri Qashqadaryodan Oqdaryogacha bo'lgan oraliqdagi hududda joylashgan bo'lib, ushbu hudud uzluksiz bog'lardan iborat. Shu oraliqdagi hududlarning asosida Ark joylashgan. U to'rtburchak shakldagi 100 sajenli to'rtburchak shakldagi hajmga ega bo'lib, uning yonida unchalik katta bo'lmagan bozorcha ham joylashgan bo'lib u yakshanba va payshanbada ishlaydi.

Kitob shahri esa bir muncha qiyalikda joylashgan shahar bo'lib, uning ko'chalari toshloqdan iborat va u ancha tor hamda iflos. Kitob shahrining aholisi 3000 ga yaqin bo'lib ular asosan Ark atrofida tig'iz holatda yashaydi. Kitob shahri doimiy Bek keladigan joy bo'lib, unda 7 nafar amlodkor, 14 nafar oqsoqol va 200 kishidan iborat bo'lgan sarbozlar rotasi bor. Shaharning devorlari bir muncha uzoq yillar va yomg'irlar ta'sirida ancha yemirilib qolgan va uning tepa qismi faqatgina miltiqdan otiladigan shinaklardan iborat[3;199].

1870-yil 11-avgustda general Abramov rahbarligidagi qo'shinlar Kitob va Shahrisabzni egallab, shaharga juda katta jiddiy talafot yetkazdilar. Biroq mahalliy aholi rus istilochilariga qarshi qattiq qarshilik ko'rsatib, ruslarning istilochilik harakatlarini muntazam tarzda qaytarib turdi. 1870-yil 14-avgustda Kitob qo'rg'oni, 15 avgustda esa Shahrisabz shahri ruslar tomonidan egallandi. Amir Muzaffarxon ixtiyoridagi G'uzor, Karmana, Hisor, Shahrisabz, Kitob, Yakkabog', Qarshi, Sherobod, Denov hamda Boysun shaharlarida rus savdo karvonlari erkin muloqot qilish huquqini qo'lga kiritdi.

Buxoro amiri har yili ikki marta kuzda va bahorda Kitob va Shahrisabz shaharlariga sayohat qilgan. Shahrisabzdan Kitobgacha masofa 8 verstni tashkil etgan. 1870 yil 14 sentyabr kuni Amir Buxorodan chiqib, 14 sentyabr kuni Qarshi shahrida bo'ldi. 30 sentyabr kuni esa Shahrisabz shahriga keldi. Samarqand shahridan Kitob shahriga ikki yo'l orqali borish mumkin edi.

1. Jomiy yo'li bo'lib, bu yo'l orqali 1970 yil rus qo'shinlari Kitob shahriga kelib, uni egallagan edilar. Kitob shahri yirik madaniy, iqtisodiy markaz bo'lib, bir necha kichik o'z bozorlariga ham ega edi. Shahar haddan tashqari kichik tor ko'chalardan iborat bo'lib, shahar ma'muriy, idoraviy usulda bek odamlari tomonidan boshqarilar edi. Kitob shahri asosan tojik

tilli aholidan iborat bo'lib, bozor savdosi faqatgina Shahrdan keyingi o'rinda turadi. Unda bozorlar bo'lib asosan shanba va yakshanbada bo'lardi[4;145].

Shaharning 51 ta guzari bo'lgan.

1.Airancha	26.Xalifa Mahdum
2. Taxchi	27. Yusuf
3.Mildik sazi	28.Absamat-Miroxo'r
4.Qoraboygi	29.Aman -Saray
5.Charmgari	30.Laklakan
6.Qo'qandi	31. Baxodirbey
7.Qo'sh-Ariq	32. Do'stiyaxchi
8. Xo'ja-Buxoriy	33.Paxal
9.Shaxa-Biroq	34.Artuk-Alaf
10. Mulla-Gulaxun	35. Tailaq
11.Xoji-Bahra	36. Jangalik
12. Ko'tarma	37. Chitgari
13. Mullo-darvish-Oxun	38. Xo'ja Rushnoi
14.Da-Mullo-Yumor-Jan	39. Rabatak
15.Btiushluk	40. Yetinuyliq
16.Somonbozori	41. Usta pir
17.Saribozor	42. Shavqi
18.Lo'lixona	43. Shayton
19. Minglar	44. Maddaxon
20.Shishabat	45. Gavxona
21.Kimuxari	46.Taxti-Darachi
22.Zargarlik	47. Alimjon
23.Sallaxon	48.Xalifa -im-Mahmud
24.MIrzaday	49.Eshoni -A'lam
25.Patcha Nasir	50. Niyoz-devon-begi
	51.Mixchalari

Ularning hammasida umumiy 3700 ta uy (xonadon) bo'lgan, agarda ularni beshtadan jonga ko'paytirsak Kitobning aholisi 18500 jon bo'lganligi ma'lum bo'ladi. Har bir guzarda bittadan madrasa va maktab bo'lgan. Bundan tashqari shaharda Bibi-xalifa (uyida qiz bollarni o'qitadigan ayollar)ham faoliyat olib borgan, uchta madrasa, bir nechta masjid, juma nomozi, jome' masjidi, uchta karvon saroy va bitta xususiy hammom bor deb ma'lumotlar keltirilgan bo'lib bu orqali biz ushbu shaharlarning aholisi sonini ham taxminan bo'lsa-da aniqlashimiz mumkin.

Kitob shahri ham Ark qismidan mustaqil tarzda devor bilan o'rab olingan bo'lib, unda yettita darvozasi bo'lgan. Ushbu darvozalar: 1.Ravatak 2. Qorapoycha 3. Govxona 4. Xo'jarumnoi 5. Jangal 6. Lo'lixona 7. Kunchiqar lar hisoblangan.

Natijalar. Shahar o'rdasiga darvozalar orqali kirib kelib, bozorlarda meva va har xil kiyim-kechaklar, savdo-sotiqning asosiy manbai bo'lib hisoblangan. Kitob begi Abdujalil davrida shahar ancha rivojlanib, taraqqiy etib boradi.

1889-yil siyosiy faoliyatini boshlagan Amir Olimxon Qarshi viloyatiga hokim etib tayinlanib, unga Abulxayr (1885-1910)ni maslahatchi, yordamchi sifatida hamda boshqaruv ishlariga yordam berish uchun Usmonbekni unga oqsoqol etib tayinladi. Chunki Olimxon davlat ishlarini boshqarishda yosh, tajribasiz hamda ma'muriy-siyosiy ishlarni hali uncha yaxshi tushunmas edi[5;195].

Etnograf A.L.Kun Kitob va Shahrisabz beklklarining ma'muriy-hududiy tuzilishini o'rganib, bu beklklar qadimiy aholi markazlarida joylashgan bo'lib, qulay, iqtisodiy, siyosiy va ma'muriy markaz sifatida shakllanganligini va ularni shahar hokimi ya'ni beklar boshqarganligini qayd etadi. Shahrisabz beklkida ikkita shahar bor bo'lib, 1).Kitob 2). Shahr hisoblanadi. Shuningdek uchta qal'a bo'lgan: 1).O'rta qo'rg'on. 2). Shamatan 3). Dah-yeklar. Ark qo'rg'onlari esa Shahr va Kitobda bor. Va bu qal'alarning barchasi chimni ichida joylashgan.

Shaharlarning ma'muriy, hududiy boshqarish usulida va beklkning umumiy boshqaruv nazorati tashkil etilgan ya'ni shaharni boshqarishda oqsoqollar, sarkorlar, qozilar, raislar, miroblar va mirshablar hal qiluvchi rol o'ynab, shaharning boshqaruv yo'nalishi bo'yicha o'z vazifalariga ega bo'lgan[6;146].

Shahr (Shahrisabz) muhim savdo shahri ham hisoblangan. Unda juda ko'plab chakana savdo uchun bozorlari mavjud bo'lganligi qayd etiladi. Samarqandga o'xshash tarzda savdo qatorlarining o'rtasida maydonda minorasi bor. Uni Chorsu deb atashadi va u Beknazarbek tomonidan qurdirilgan. Bu yerda bozorlar haftada ikki marta dushanba va payshanbada bo'lgan.

Shahar 14 ta guzarlarga bo'lingan.Ular: 1.Kuloli 2.Xoja 3.Havzi mardon 4.Sarasiya 5.Jui Xaltak 6. Kunchiqar. 7. Tegi Oq saroy 8. Sari bozor. 9.Mo'in digrezi. 10. Qozi 11. Qo'sh xona 12.Chokar. 13.Charmgari 14. Kitob kabi guzarlarga bo'linganligi to'g'risida ma'lumotlar beriladi.

Bu guzarlarning joylashishi va o'ziga xos iqtisodiy ahamiyatidan tashqari ularning aholisining joylashishi va soni haqida ham ma'lumotlarni uchratish mumkin. Jumladan: Bu barcha guzarlarda 4000 ga yaqin uylar bo'lib, agar har bir xonadonda 5 tadan odam yashaydi deb hisoblasa unda 20000 kishi yashaganligi ma'lum bo'ladi. Guzarlarda 64 ta masjid va bir nechta jome' masjidleri ham bor. Shuningdek 6 ta madrasa bo'lib, Shularning eng qadimiysi 90 yil avval Beknazarbek tomonidan qurilgan, ikkita hammom ham bo'lib, u ham Bobobekning mulki hisoblangan. 7 ta karvonsaroy, bir nechta tegirmon ham mavjud bo'lgan. Deyarli barcha masjidlarda bittadan maktab bo'lib, har bir guzarda bittadan Bibi xalifa faoliyat olib borgan deb ma'lumotlar keltiriladi. Shahar chimdan holi tarzda devorlar bilan o'ralgan bo'lib uning 5 ta darvozasi mavjud. 1.Kunchiqar 2 .Charmgar 3.Qushxona 4. Qalmoq 5.Arklar bo'lgan[7;89].

Shahar oqsoqollari, beklk vakillari, har bir mahalla ko'cha bo'yicha soliqni o'z vaqtida yig'ib olish, uni tashkil qilishga javobgar bo'lgan. Masalan shahar ma'muriy boshqaruvida olti nafar sarkarda bo'lib, ular Axchabug', Pistaxona, Jovuz, Bashir, G'arov hamda Qorong'i kabi mahalla hududlariga bo'lingan. Shahrisabz shahrida esa to'qqiz nafar sarkor bo'lib, ularning har biriga belgilangan mahallalar topshirilgan. Masalan, shaharda toshko'prik darasi Tankos shahrining g'arbiy qismi bo'yicha O'rtaqo'rg'on, Dax, Zangi, Shanba va Yangiqo'rg'on hududlarining har biri sarkorlar qo'lida bo'lib, shaharda o'n nafar mirob, shaharni suv bilan ta'minlash ishlari bilan shug'ullangan. Shaharning obodonlashtirish, suv bilan ta'minlashda, ma'muriy soliq tizimini tashkil etishda miroblarning xizmati nihoyat darajada katta bo'lib, ular har bir xonadondan bir tangadan soliq uchun pul yig'ib olganlar[8;213].

Xulosa. Xulosa qiladigan bo'lsak, shaharni ma'muriy, hududiy nazorat qilish uchun aholi va ma'muriyat o'rtasida mavjud muammolarni hal qilishda shahardagi asosiy hokimiyat qozi ixtiyorida bo'lgan. Butun huquqiy nazorat va sudlov ishlari qozi tomonidan olib borilgan. Kitob va Shahrisabz shaharlarida besh nafar qozi bo'lib, ularning muftilari huquqiy masalalarni hujjatlashtirishda bevosita ish olib borganlar. Qozilar asosan sarkorlar yashaydigan qishloqlarda istiqomat qilib, Kitob va Shahrisabzdagi asosiy boshqaruv organ bo'lgan qozikalonga bo'ysunib, ular bilan birgalikda rais va mirshablar ish olib borganligini manbalarda uchratish mumkin.

Tarixiy manbalarning qayd etishicha, Shahrisabz va Kitob beklklarining tez-tez o'zgarib turishi natijasida notinchlik bo'lib, xalqning sabr-kosasi nihoyat darajada to'lgan edi. Natijada Shahrisabz hukmron doiralari ma'muriy-hududiy boshqarishni o'z qo'llariga olib, Amirga qarshi bir necha marta xalq isyonlari uyushtirdi. Shahar mudofaasini mustahkamlab, qattiq himoya istehkomlarini vujudga keltirdi. Buxoro amirligi davrida Kitob, Shahrisabz hamda Yakkabog' shaharlari o'zining ma'muriy-hududiy tuzilishi, mustahkam harbiy qal'aga ega bo'lishi, ma'muriy boshqaruvda mahalliy zodagonlarning ko'pchilikni tashkil etishi bilan ajralib turgan.

Qarshi shahri madaniy iqtisodiy jihatdan rivojlangan va shaharda 11979 nafar aholi istiqomat qilgan. Shahar markazi Qarshi shahri bo'lib, shahar nomi Buxoro amirligi tugatilganidan keyin Behbudiy shahri deb atalgan.

Адабиётлар/Литература/References:

1. И.Д. Логофетнинг “Бухарское ханство под протекторатом России” (В 2-х т.-СПб.,1911;)стр-55
2. Пармонов, Бердиев. Китоб тумани. 28-29-бетлар.
3. Кун А.Л. Очерки Шагрисебзского бекства. - Санкт-Петербург: тип. В. Безобразова и К°, 1880. – 230 стр.
4. Пармонов, Бердиев. Китоб тумани. 25 б.
5. Кун А.Л. Очерки Шагрисебзского бекства. - Санкт-Петербург : тип. В. Безобразова и К°, 1880. - 37 с. ; 24 см.стр.223
6. Маев Н.А. Материалы для статистики Туркестанского края. Выпуск с Петербург. 1879. Стр-78-85.
7. Фитрат “Амир Олимхоннинг хукмронлик даври”. 8-9-бет.
8. Кун А.Л. Очерки Шагрисебзского бекства. - Санкт-Петербург: тип. В. Безобразова и К°, 1880. – стр 230.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).